

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 10 К., 10 Мар., 2 Дол., 4 рублі,
піврічна 5 К., 2 рублі, квартальна 3 К., 1·20 рублі. :- Ціна
сього числа 30 сот., 10 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Волод. Біберович.**
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege,
Tür 19. Адміністрація: Tür 6.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

III. рік. Ч. 15—16.

Відень, 20-го лютого 1916.

Ч. 75—76.

Просимо відновити передплату на р. 1916. Инакше здержить ся висилку часописи. Наших прихильників просимо зеднувати нам ласкаво як найбільше нових передплатників.

Весняні надії.

Як перед роком, так тепер заповідає почвірне порозумінне шумно велику офензиву, яка має здійснити всі його бажання. Нова англійська міліонова армія, велика офензива на заході, ще більша на сході — все те стара пісенька, відома сперед року. Сьогодні чуємо знову ту саму пісеньку, хоч від того часу вплив рік війни, який основно змінив положенне. Все-ж мала Франція перед роком достаточні резерви, все-ж російські війська залили тоді сливе цілу Галичину й українську частину Угорщини, Серби мали за собою розмірно щасливий перебіг війни. Італія могла кожної хвилі напасти на Австро-Угорщину, на Балкані було політичне положенне дуже неясне, а почвірне порозумінне рахувало, що новий балканський союз помашерує против Австро-Угорщини й Туреччини. Так само не найкращим було положенне Турків на Дарданелях.

А по році? Всі англійсько-французькі зусилля принесли Англії та Франції тільки великі втрати, а ніякого успіху. Розторочені російські армії довго не спромили ся на офензиву, а коли декількома наворотами переходили до неї, все безуспішно. А тимчасом використали центральні держави нечинність або безуспішність почвірного порозуміння та в злучі з Болгарією зайняли Сербію, прогнали французько-англійські помічні сили, відкрили шлях до Царгороду й розоружили Чорногору. Ні згадані проби російської офензиви, ні безустанний напір італійських військ, головно над Сочею, не припинили виконування пляну, задуманого центральними державами. І сьогодні стоять на Балкані війська почвірного порозуміння тільки в Солуні й Вальоні, Французи перед вичерпаннем своїх резерв, Англіїці мусіли рішити ся ввести обовязок військової служби, а Італійці шукають судорожно виходу з албанської авантури.

Без сумніву прийде на весну до великих подій, але як вони випадуть, про се відомо наперед. Французи не могли

за той час стати сильнішими, ніж були тоді, коли безуспішно напірали на німецький фронт. Росія стратила велику часть тих військ, які призначувала для весняної офензиви, на невдалу бесарабську та східно-галицьку офензиву. Одинокого приросту, на який може рахувати почвірне порозумінне, можна сподівати ся з англійського боку. Та сей приріст рівноважуть готові, сильні й добре уоружені болгарські й турецькі армії. Гостина німецького цісаря Вільгельма в австрійського в Відні, його стріча з болгарським королем, подорож болгарського короля до німецької й австрійської головних воєнних кватир і його гостина в австрійського цісаря являють ся символом повної згоди й непохитної постанови почвірного союза вибороти в сій війні побіду в найтіснішій злучі по одноцільнім пляні, на який згодили ся всі члени почвірного союза.

Тимчасом тиша — перед бурею. Не може бути сумніву, що обидві воюючі сторони використовують час на приготування рішаючого розрахунку. З кожним днем стають резерви більші, магазини повніші, з кожним днем зростають засоби артилерії. В почвірнім порозумінню помітна нервовість. Особливо англійська преса займаєть ся німецькими воєнними плянами в 1916 р. Всяких пророковань і здогадувань не зраховати. „Тайме“ побоюєть ся, що головний удар зроблять Німці на півночи, маючи на меті Петербург. „Столиця ворога все є магнетом. У сій околиці находить ся головний склад воєнних матеріалів Росії, а успіх на півночи може мати в наслідку знищенне російської фльоти. Се удар, який оплатив ся-б“, стоить у сій часописи. Передумовою такого удару вважає впливова англійська часопись відверненне уваги Росії від півночи на полудне.

На таких і подібних кониках гуляє щоденна преса почвірного порозуміння. А німецька преса, подаючи такі можливости газетних стратегів, стверджує однодушно, що коли центральні держави візьмуть ся переломлювати воро-

жий фронт, се проломанне фронту рішить про вислід цілої війни. Заходами дипломатії досягнуто, що число ворогів центральних держав уже не збільшиться. І тільки рішучі мілітарні успіхи можуть створити иншу основу для дипломатичних переговорів.

Отже мілітарне рішення являєть ся тепер найвідповіднішим засобом політики. Се відчуває загально громадська думка. Перед декількома днями розійшли ся в Німеччині поголоски про офензиву на заході та про великі успіхи німецького напору. Без сумніву сї поголоски випереджують події. Але в основі мають вони справедливу гадку, що неза-

баром настане час, коли оруже прийде до слова. Що й противна сторона відчуває се, видно з нервовости політиків почвірного порозуміння й його преси.

Щораз стає день більший і щораз тепліше промінне пускає сонце на європейські поля боїв. В інтересі людства й культури було-б, щоб се промінне стало символом нових соняшних обставин для поневоленних націй. Від великоти побіди центральних держав, у першій мірі Німеччини, залежить також, в якій мірі перестане український нарід бути невільником обох славянських сусідів, а стане в своїй власній хаті самостійним господарем.

Перед скликаннем Державної Думи.

Державна Дума має зійти ся 22 лютого. Вона стане перед зміненою політичною ситуацією, в порівнянні з вереснем минулого року, перед зміненним відношенням політичних партій Росії й новим головою ради міністрів. Щодо останнього, то ліберали можуть держати ся потішаючої засади „хоч гірше, та инше“, але признати Штюрмера лїпшим від Горемікіна примусить лібералів й ся обставина, що по відомостям, правда, ще не ствердженим, правительство має намір в разі опору Думи не тільки розігнати Думу, а й знищити самий виборчий закон, призначити на місце Штюрмера Поліванова й завести „диктатуру серця“. Сердечність правительства знають добре ліберали, бо, не зважаючи на близьке скликанне Думи, сидять дуже тихо й заховують ся супроти правительства дуже чемно.

Хоч між правими й лівими партіями в Думі відбудуть ся певно гострі суперечки безпосередньо по скликанню Думи, але гострих виступів думської більшости ледви чи можна ждати, бодай у найближшій часі. Тим більше, що ся більшість в останнім часі сильно поправила. Виступ багатьох членів з поступового бльоку, сконсолідованне правого крила центра Думи, а головне Державної Ради в нову групу, його порозумінне з представниками російського капіталу в такім важнім питанню, як заведенню податку від доходів у напрямі провалення сього проєкту, се недвозначно констатує, як не повне розбитте, то в усякім разі значне ослабленне поступового бльоку, небезпечного для правительства. При сїм треба зазначити, що й праві націоналісти, остільки менше войовничі в внутрішній і заграничній політиці, оскільки вони стоять ближше до крайніх правих партій, сильно зміцніли; на останніх нарадах вони об'єднали ся в одну групу, яка матиме в Думі понад 75 голосів, отже буде одною з найсильніших парламентських груп.

Енергічну діяльність розвивають і крайні праві: російські часописи повідомляють напр: „В „Русскомъ Монархическомъ Союзѣ“ готують ся до виборів нових членів до управи союзу. Пропоновано вибрати в почесні члени союзу між иншим і Маркова II, бувшого міністра справедливости Щегловітова та бувшого оберпрокуратора Найсвятїйшого Синоду Саблера-Десятковского. Союз постановив видавати журнал під назвою „Коренникъ“. Мирні тенденції Щегловітова, Маклакова, Саблера й т. д. безперечно дуже добре відомі союзом і уділенне їм титулу почесних членів союзом монархістів доказує в якійсь мірі, що союз солідаруєть ся з ними в поглядах на мілітарне положенне Росії. Зрештою

істновання партії миру в Росії вже й не заперечують у пресі й політичних кругах. „Кієвлянинъ“ напр. повідомляє: „В своїм відчиті в Київї Пуришкевич заявив: „В загальнім патріотичнім настрою, який обхопив ціле російське громадянство, осторонь стоять різні Павлови (реакційні дворяне), котрі ще досі не знають, що гірше для Росії, перемога Німеччини, чи перемога Мілюкова“. Але коли Пуришкевич та подібні йому гадають, що перемога Мілюкова є меншим злом, ніж перемога Німеччини, то лишень через те, що Мілюков разом з иншими лібералами тепер дальше, ніж коли небудь, від перемоги.

Мирні тенденції крайніх правих, які княжна Васильчикова сміливо винесла на поверхню політичного життя Росії, мусять в сій чи иншій формі виявити ся також у праці Державної Думи, що, розумієть ся, не лишить ся без впливу на настрої російського громадянства. А для сього настрою дуже характеристичною являєть ся щораз більша антипатія російського громадянства до Англії, або правильніше сказати, до англійської партії війни. Сими проявами російської антипатії Англіїці очевидно дуже занепокоєні; відомий англійський письменник Конан-Дойль, професор Сіменс і ин. виступили з довжезними писаннями, в яких дуже докладно підраховували англійські втрати в людях і грошах і англійські геройства на полях боїв, стараючи ся підогріти сим російсько-англійську приязнь. З такою самою цілю виступив і колишній трудовик і член 1-ої Державної Думи — Аладін — на сторінках „Нового Времени“ в обороні Англіїців проти нападів „невдячних Росіян“ і дістав навіть за се від Англіїців папіросницю, остільки гарну, що знимку з нього подало навіть „Новое Время“. Але се все зворушило Росіян дуже мало й близький по напрямку до „Нов. Вр.“ „Кієвлянинъ“ пише: „Річ не в нашій непоінформованости та незрозумінню того, що зроблено й робить ся нашими союзниками, а тільки в тім, що досі успіх у війні був на боці наших ворогів. Ся обставина не могла не відбити ся на психіці народу. Широкі круги російського народу не читають тих часописей, в яких пишуть Конан-Дойль і инші. Для настрою широких мас необхідні воєнні успіхи, при тім не будучі, а теперішні. І з сїм треба рахувати ся“. Але Англіїці можуть дати Росіянам також мало воєнних успіхів, як і Росіяне Англіїцям.

І в майбутній Думі почуватимуть себе проводирі заграничної російської політики не лїпше, ніж проводирі внутрішньої політики.

М. Трочинский.

Галичина в життю України.

XI. Російсько-український і польсько-український спір у теперішній війні.

Теперішня війна вивела на арену інтернаціональної політики історичний спір України з її обома сусідами: Росією й Польщею, віддаючи його рішення в руки центральних держав, а саме в тім розумінню, що тільки перемога центральних держав над Росією може принести основні зміни в положенню України, як супроти Росії, так і супроти Польщі.

Рішення спору України з Росією залежить у своїй основі від воєнних успіхів центральних держав: скільки української землі відберуть вони від Росії, настільки український нарід буде увільнений від російського панування.

Та тут саме зачинається польсько-український спір: до відібраних від Росії українських земель підносять свої претенсії Поляки — з того титулу, що ті землі належали якийсь час до польської держави.

В воєнній часі найкраще видко, що т. зв. „історичні права“ не мають ніякого реального значіння. Вони опираються на фактах, які перестали існувати; коли-ж війна не спинається перед фактами, які досі існували, то факти, які вже давно відійшли в минулість, тим більше не можуть уважатися реальною силою, з якою треба рахувати ся. Колиб українські землі мали вернути під пляновану польську державу з тої причини, що вони належали до польської держави, яка вже давно перестала існувати, то з тої самої причини вони перше всього не повинні-б бути відірвані від Росії, панування якої над ними є історичним фактом, і з тої самої причини не повинно бути мови про будовання Польщі, бо сим порушується „історичні права“ тих держав, які поділили ся польською державою й панують на польських землях.

Коли-ж поминемо „історичні права“, то одиноким реальним аргументом у користь польського домагання є інтерес плянованої польської держави, яка, відбудована в історичних границях, була-б без порівняння могутнішою, ніж в етнографічних границях польського народу, та зокрема інтерес польських меншостей, розсипаних по українській землі наслідком колишньої приналежності її до польської держави, які тільки тоді зможуть удержати ся на становищі пануючого елемента, коли українські землі входили-б у склад польської держави, инакше-ж мусіли би вдоволити ся становищем національних меншостей.

Зазначивши, що таке розуміння польського інтересу ані не відповідає новочасним політичним ідеям національної свободи, ані, — як показує весь новочасний розвиток у національній справі, який веде до усамоствіювання народів, — не дасть ся здійснити, звернемо увагу передовсім на те, що воно є зовсім нереальне, бо Польща не є самостійною державною силою, яка стояла-б зі своїми засобами за таким розумінням польського інтересу.

Коли-ж Поляки приходять до центральних держав з домаганням, щоб ті в розумінню польських інтересів стали на польським становищі, то не вистане сказати, що сього вимагає польський інтерес, тільки треба оправдати ті польські домагання також аргументами, які доказали-б, що сей польський інтерес заслуговує на опіку центральних держав.

Такі аргументи можуть бути двоякі: ідеалістичні й реалістичні.

Ідеалістичні аргументи промовляють рішуче проти польських змагань щодо українських земель. Коли всі народи мають однакове право до свободного, самостійного, незалежного життя, то й український нарід має таке саме право на самостійність і незалежність, як Поляки. І влучення українських земель до польської держави було-б ярким порушенням сього права українського народу.

Реалістичні аргументи Поляків за влученням українських земель до плянованої польської держави можна звести до того, що се лежить, як в інтересі українського народу, якому Польща дала-б опору в боротьбі за національне існування проти Росії, так і в інтересі центральних держав.

Розглянемо найперше, який інтерес мають в українським питанню центральні держави. З огляду на те, що Росія являється історичним ворогом України, можуть вони рахувати, що коли Україна при їх помочи визволить ся зпід Росії й досягне політичну самостійність, яка дасть їй змогу свободного розвитку, — то перш усього сей факт сам собою так ослабив би Росію, що вона перестала-б бути небезпечна для центральних держав, а далі Україна, маючи проти себе Росію, мусіла-б у міждержавнім укладі сил стояти по стороні центральних держав.

Чи сей інтерес центральних держав був би забезпечений через влучення відібраних від Росії українських земель до плянованої польської держави? Найкращу відповідь на се питання дає нам історія, яка вчить, що Польща була саме тою силою Заходу, яка загрожувала Україні й сим відвертала її від Заходу та примушувала шукати опору на Сході, в союзі з Московщиною. Що сей історичний характер Польщі в відношенню до України досі не змінив ся, про се найкраще свідчать вище зазначені польські змагання щодо українських земель. Привернути Україну до Заходу, звязати її інтереси з інтересами центральних держав можна тільки тоді, коли, визволивши її зпід Росії, забезпечить ся її також перед тими польськими змаганнями.

Признання українському народові в границях польської держави національно-культурної автономії чи навіть політичної автономії української території зовсім не було-б таким забезпеченням. Український нарід усе-таки був би залежний від польського елемента, який, — як вчить історія польсько-українських відносин не тільки в польській державі, але також по упадку її в Галичині, — всі свої сили звертав би на те, щоб розростати ся українським коштом.

Але якби навіть допустити таку утопію, що Поляки змінили би своє дотеперішнє відношення до українського народу та стали би взірцем народу, який шанує національну індивідуальність иншого народу, то се все-таки не змінило би справи. Поляки все-таки були-б народом суверенним, державним, а Українці народом, залежним у своїм національним життю від польського народу.

Поминувши те, що положення, яке Поляки обіцяють українському народові в плянованій польській державі, він досягнув би з часом також у Росії, яка також, коли не розпадеться на свої природні, історичні й національні частини, мусить перемінити ся в державу національностей, — велику

ролю грає тут також моральне самопочуття українського народу.

Від Польщі увільнив його поділ польської держави й тепер він бореться з останками польського панування, які являють ся наслідком колишньої приналежності його до польської держави. З побідою центральних держав у теперішній війні зв'язує він надію визволення зпід Росії, як також усунення тих останків польського панування. Коли-ж замість того відібрані від Росії українські землі були-б волею центральних держав влучені до польського державного організму, то се означало-б розбиття всіх надій українського народу, який не на те хоче визволити ся зпід Росії, щоб на його землі могла повстати наново Польща, тільки щоб осягнути незалежність.

Таким чином здійснення польських змагань щодо українських земель, відібраних від Росії, потягнуло-б з собою повне банкруцтво тої політичної думки в українськiм народі, що він зможе при помочи центральних держав осягнути політичну самостійність. Зі становища інтересів центральних держав означало-б се безвиглядність політики, яка змагає до ослаблення Росії.

Деякі німецькі політики (напр. Дельбрік, Шмоллер) сподіваються ся, що коли Польщі віддати українські землі, то вона, примушена звернути ся фронтом проти Росії, яка тих земель не відречеть ся, тим самим мусять жити в згоді з Німеччиною й погодити ся з фактом приналежності части польських земель до Німеччини. Отже українські землі мали-б бути для Польщі компенсатою за польські землі Німеччини, — думка, яку пильно зміцнюють серед німецьких кругів польські політики, обіцяючи жити в вічній згоді з Німеччиною.

Що Поляки, знаючи, що Німеччина не зречеть ся своїх польських земель, зрікаються їх за ціну відбудовання польської держави, се зовсім зрозуміле. Одначе в міждержавних відносинах мають значінне не обіцянки й зобов'язання, тільки інтереси й уклад сил.

В сій справі для Німеччини особливо поучаючим прикладом являєть ся Франція. Саме Бісмарк думав, що коли Франція дістане компенсати иншого роду, то зречеть ся

думки про відібрання Ельзасу й Лютарингії, та в тій думці поміг Франції стати могутньою колоніальною державою. Одначе се мало такий наслідок, що Франція не тільки не зречла ся ідеї реванжу, а натомість колонії стали для неї новим джерелом сили, яку вона звернула проти Німеччини.

Невжеж німецькі політики можуть мати запоруку, що Польща не обернула-б тої сили, яку дало-б їй панування над українськими землями, проти Німеччини?!

Таким чином ані безпосередній інтерес Німеччини (забезпечення перед польською ірредентою), ані посередній інтерес центральних держав (ослаблення Росії через визволення України) не лежить на лінії польських змагань щодо українських земель, відірваних від Росії; навпаки, польські змагання й інтереси центральних держав виключають ся тут взаїмно.

Доказувати, що ті польські змагання противлять ся інтересам українського народу, здасть ся, не треба. В інтересі українського народу лежить визволити ся не тільки зпід російського панування, але також усунути останки польського панування на українській землі.

Наскільки теперішня війна не дасть основ до утворення окремого українського державного організму, в інтересі українського народу лежить, щоб уся українська територія, яка буде в розпорядимості центральних держав, отже австрійська Україна й пограничні землі, відібрані від Росії, утворила правно-державну цілість у рамках австрійської держави.

Влучення сеї території до польської державної формації, побіч вище зазначених наслідків, як для української справи, так і для центральних держав, потягнуло-б за собою з одної сторони ослаблення Австрії, з другої тої наслідок для інтесованої української території, зокрема для австрійської України, що вона замість користей приналежності до сконсолідованої держави західно-європейського типу, якою є Австрія, мусяла би зносити всі від'ємні наслідки приналежності до держави, яка тільки-що формуєть ся, обтяжена такою спадщиною, як історичні польські хиби та сліди російського панування.

Др. М. Лозинський.

Слушний час.

*Шумів поважно бір, шептали всі ліси,
Бреніли джерела, журчали потічки;
Осіка затряслась, здрігнувся поважний дуб,
З малини падав квіт, зворушивсь пустий зруб...
Гляділи в доли всі на поле камінне —
І, клонячи галузь, шептали: Йде вже, йде!..*

*Там славний Довбуш йшов, свою ватагу вів, —
Минились топіри від сонця промінів.
Поважно він ступав; тяжка голова
Схилила ся на груди, а з серця кров плила...
За ним товариші ступали всі сумні —
Хилили чола в низ — і гострі топіри.
Нещасний Дзвінки жарт їм голови схилив
І смілі їх серця тяженько засмутив...
Ватажок їх сильний валив ся на очак,
Поблід він на лиці, ледви державсь в ногах.*

*І вкрив їх жаль тяжкий — і мука-скорбота,
А жаль той розійшовсь на всі ліси, поля...
Схилила ся трава, заплакала верба,
Зітхнув високий дуб, лісами йшла муна...*

*Прийшли вони у ліс, чарівний Довбуш став,
Конаючи в траві, як батько промовляв:
— Зрадливі люди ті, зрадливая земля,
Як бачите, мене позбавили життя...
Невжеж із вас ніхто до нині ще не знав,
Широкий тільки бір ще вірний нам зостав!
Він скрив нам скарбів цук і добичі безліч,
Самих нас хоронив, як сторож в темну ніч.
Забудьте-ж нині всі розбійницьке життя,
Забудьте кривду всю, що наш народ несе;
Зі мною нині тут сховайтесь в темний ліс —
Під сей широкий дуб, що від віків нам ріс.*

Під сей широкий дуб — у крем'яну скалу, —
 Спочиньте ви усі, забудьте на журбу!
 І най глибокий сон навів силу в вас, —
 Ми встанем аж тоді, — як прийде слушний час!..
 Здрігнув ся дуб сильний і потряслась земля, —
 За всім товариством замкнула ся скала.
 І зомоніло все, мов вирвалося із пуп:
 Ах, радуйтесь усі, він буде тут, — він тут!..
 А Довбуша й борців вколисував гомон, —
 Вони поснули всі і снили дивний сон..
 А дух їх уносивсь, над лісом сить снував,
 Від нього лихо все і напасть відвертав...

Як зачуло із хмар — із чорних зарево —
 І небо ручаєм всі бори залляло, —
 Як блиснув чорний ліс, у корінь вдарив грім —
 Тоді весь бір клонивсь пред Довбушевий дім..
 І плакав і ридав, в страху і болю чув,
 Щоб він чаром своїм все лихо відвернув.
 А він зі сну будивсь і пильно слухав те —
 І небеса яснив — і сонце золоте.
 І радісний знов їх вколисував гомон, —
 Вони поснули всі і снили дивний сон..
 І довго Довбуша спав, — всім борам дорогий,
 Від них все зло вертав — опікун золотий..

— Понідний був раз день — на осінь золоту —
 По горах сів мир і тишину святу.
 Шептав щось тихо дуб, всміхались ялиці,
 Пестились з явором ось берізки ючкі;
 На горах сивий мох числив свій довгий вік, —
 В долині пустував із травами потік.
 З осикою танок завели ясені, —
 На сонці грієсь ведмідь і грались молоді.
 Клонила ся трава, тулив головку квіт,
 А сонце золоте цїлий втішало світ.

І нагло щось дивне землею потрясло
 І наче сто вовків над лісом зарево —
 І висікло з дерев прогалину страшну —
 І тріснуло мов грім у камінну скалу.
 І вдруге, втретє так свистало і рево,
 Кричало страшно так, — уділо і чуло. —
 І в безконечність так ревіло наче біс, —
 Такої бурі ще не бачив темний ліс..
 Не так паде то грім, не так то стоїне звір,
 Не сунєсь так гора, не так валить ся бір..
 Завив ранений дуб і зойкнули ліси,
 Берези затряслись і звірі заревли.
 Вузенький потічок сховавсь між камінів,
 Травиця молода схилилась до землі...

І рушили ся всі, — у хвилю сю страшну
 До Довбуша ішли, під крем'яну скалу.
 З пошаною й жахом ставали навкруги, —
 А громи бісові свистали і реви.
 І дерева сікли, стинали їм вершки, —
 Від тіла берізок летіли трісочки..
 І розносив ся плач, ридання жалісні —
 Збудив ся Довбуша наш, прокинулись борці!
 Всі слухали ридань, нарікань і плачів —
 І кождий запалав, у злості закипів..

— Хтож окрім хмар, небес і лісових боїв
 Поваживсь йти на нас, карати нас посмів?
 Які то вороги, що в нашу вітчизну
 Несуть занїщо мєсть, руйнують тишину?
 Вставайте, друзи всі, задовою спали ви, —
 Чи чуєте той зойк? — заплакали ліси...
 Чи бачите луну, що бе під небеса?
 Се лютий ворог йде, кривавить нам поля.
 Чи чуєте той чук, що лісом задуднів?
 Се ворог так гремить, вбивав нам братів.
 Чи чули ви стоїн, що десь затих — завмер?
 Се плач батьків, мамів, невирослих сестер.
 Відвага давня й міць — життя най збудить в вас, —
 Вставайте, вже прийшов за кривду пімсти час!
 Врятуємо братів від смерти і руйн, —
 Спокотувем ірїхи ми давніх вже провин...

Сказав — і всі разом схопили ся борці, —
 До блиску сонця знов мінились топїрї.
 Притих тяженький плач, дивили ся ліси,
 Ватага чарівна ставляла ся в ряди.
 А поперед усіх наш Довбуша молодий
 Стояв сильний, як лев, як той орел ірський.
 Всміхнули ся борці, заірала в жилах кров, —
 Не було ні знаку з похилених голов...
 То не валить ся бір, не тешуть рубачі, —
 То чарівні йдуть в бій на доли легїні...

І здивував ся ліс і чорногорський бір,
 Що буря навїсна вже не сяєв ір...
 І Чорногори верх із дива остовпів,
 Що десь ворожий грім залмух і занїмів...
 І бори шепнули: — Прийшов вже його час, —
 Безпечні будьмо ми, — він оборонить нас!

А Довбуша в даль ішов, залїзні пуга рвав, —
 Збирав братів-борців і Волю воскресав...

У. С. С. Юра Шкрумеляк.

Одна з багатьох пригод.

Зі спогадів У. С. С.

Ми стояли в однім забитім сільці угорської України, Синяку, недалеко Поляни, та виставляли полеві сторожі. Було се з початком жовтня 1914 р. Одного дня збирав четарь Чмола добровольців для стежі (патрулі), яка мала йти до Поляни, де саме тоді кипіла головна битва. Я зголосив ся.

Всіх зібрало ся нас шість і над вечір вибрали ся ми в дорогу. Випала вона нам через гору Середній Камінь (98). Була ся гора така стрімка, сливе прямовісна, що нам аж віддих заперало, очі кровю заходили, голова закручувала ся. Один з товаришів (тов. Голубець) не витримав через

битте серця, вернув ся в половині. Можна було йти тільки декілька ступнів, потім мусіло ся сідати й відпочивати.

Вкінці видряпали ся ми на вершок. Грудки ходили нам, як ковальські міхи, ніздря викидали з себе цілі стовпи повітря, ми трясли ся на цілім тілі, в голові було так тісно, мязи під колінами так боліли, що кождий з нас, як стояв, повалив ся на землю. По довгій хвилі відпочинку рушили ми щойно дальше. Та дальша дорога була вже сливе рівна. Перед нами була поляна. Біла пляма на тлі чорних лісів, що її оточували.

Стемпіло було вже зовсім, не чути було на такій великій височині ніякого руху, ні голосів, тільки ліс понуро шумів. Ми не знали, чи ся околиця ще безпечна, чи ні. Треба було бути на всякий випадок обережним, тому ми обійшли поляну боком. Ішли надзвичайно тихо. Нараз почувли ми наперед нас тихенький бренькіт і шепіт. Ми стали, прислухували ся на хвилику, та нічого більше не було чути. Тихо тихесенько, тільки в горі шуміло злегка листе на деревах і часом під нашими ногами тріснула галузка.

Ми стояли дальше, наперед пішов тільки самий четарь. По хвилі свиснув і ми приблизили ся. Він стояв коло одного стрільця, який дивив ся на нас зляканими очима. Був се вартовий полевой стрілецької сторожі, якого чет. Чмола зайшов несподівано ззаду. Він запровадив нас на другий бік поляни, де в лісі була головна сторожа. Там почувли були також якийсь гамір і думали, що се ворог. Та замість ворога з'явили ся ми. Се нас усіх дуже розбавило. Хвилику перебули ми на гутірці з товаришами та приєднали одного нового товариша. Прилучив ся до нас чет. Струхманчук, якому подобала ся така стежа в дикій околиці в темну ніч.

Ми рушиди в дорогу. Полева сторожа була на самім верху гори. Тепер треба нам було йти в діл. Стежки не було, ми йшли лісом, орієнтуючи ся по карті й компасі. Що хвилику мусіли ми ставати й дивити ся на карту. Як прикро було дряпати ся на вершок гори, так само утяжлива була дорога в діл. Ми мусіли все оминати величезне камінне, колоди, западали ся в ями, перевертали ся. Тепер мязи під колінами боліли ще гірше ніж передтим. З початку брили ми в снігу; та чим низше ми сходили, тим снігу було менше.

Довгий час було зовсім темно й, коли при відблиску снігу не могли ми відчитати карти, світили електричну ліхтарку та закривали пильно се світло з усіх сторін, щоб нас не зрадило. Потім на небо викотив ся повний місяць. Кругом нас не було нікого, не було найменшого руху. Часом ми приставали й надслухували. Була повна тишина, тільки під нашими ногами тріскало ріще. Ми були на збочу гори, яка була дуже стрімка. Сливе над нашими головами підносили ся високі дерева, немов виростали над нами. Довкола нас струнко підносили ся в гору ялиці, рівні та великі, як стовпи в старинних святинях. А під нашими ногами море шпильок, ціла шкіра їжака. Під місячним світлом ярко виривали ті дерева, помішані між собою, листясті зі шпильковими.

Через дорогу перевалив ся грубий пень. Задовгий, щоб його обходити, сідасмо отже на нього як на коня, потім перекочуємо ся на другу сторону. Місяць своїм блідавим світлом заливає цілий ліс, що перемінюєть ся немов у зачаровану місцевість. Так тихо, так тихо. Проміні світла про-

дирають ся через гілле, заломлюють ся в найфантастичнійші образи й ярко освітлюють дно ліса. Ми чуємо на собі бліде світло, чуємо ся немов звязані ним і нам якось моторошно. Наслухуємо: всюди тихо. Все завмерло й ми стоїмо в німим захваті. А там на право від нас яр. Там світло не доходить, відбиваєть ся від скали. Ах, як там чорно, понуро, страшно! Нам видаєть ся, що там мусить бути ворог.

Ми пробуджуємо ся, витягаємо наперед себе кріси і йдемо дальше. Глухо тріщить під нашими ногами ріще, що хвиля хтось з нас западаєть ся в змиршавіле дерево, в яму, прикриту галузками й лопухами. Подибуємо каменисті місця, саме камінне, а яке велике, мокре, обросле мохом! Ми ступаємо на нього, ноги нам ховзають ся, ми падемо та скочуємо ся в діл. Калічимо ся трохи, але ще більше боїмо ся того гуркоту, що розносить ся по цілім лісі й гине аж десь далеко в ярах.

Така дорога нас сильно мучить. Ми йдемо вже, не дивлячи ся на карту, щоб далі враз! Просто котимо ся. Нараз затримуємо ся над пропастю. Перед нами темна, страшна безодня. Гора спадає тут прямовісно в діл. Дна не видимо, хоч місяць освічує одну половину пропасти. Наслухуємо й чуємо, як там далеко в долині шумить потік. Але ледви його чути. Далі годі нам іти, завертаємо отже в бік і йдемо на право стіною. Понад саму пропасть веде саме стежка. І хто нею ходив? Таж тут, як тільки станеш, то мусиш дістати завороту голови. В день рішучо ніхто з нас туди не пішов би. Тепер ми, зачаровані світлом місяця, ступаємо по стежечці, завішені немов на волоску над пропастю, наражені на се, що кождої хвилі можемо скотити ся в діл і розбити ся на камінню. Ми інстинктивно притулюємо ся до стіни й обережно ступаємо вперед. До нас доходить щораз голоснійше шум потоку. Нараз стежка вриваєть ся й ми летимо, зсуваємо ся в діл по камінню, хащах, дереві.

Опинили ся ми всі між величезними, мокрими камінюками, що через свою плісінь були такі відразливі, над маленьким потічком, що свobodно й весело крутив ся в діл. Ми були такі перемучені, що далі не могли йти. Та годі було в воді стояти. Через потік поперек лежало велике дерево. Ми пересунули ся по нім, як по колі, на другий бік і вийшли на сухе місце. Ми були цілі епітнілі, трясли ся від перемучення, посідали отже на мураві й відпочивали.

Мимоволі почав нас клонити сон і ми постановили переспати ся децо з півгодинним вартованнем кождого з нас. Я був на черзі в середині. Та свої черги, здаєть ся, не додержав до кінця, заснув. Всі ми спали як найприємнійше, підложивши під голови камінюки, яких тут було подостатком. Ще ніколи не спав я так солодко, як на тім твердім камінню й мокрій землі.

Збудив нас дощ. Скоро позривали ся ми й пішли понад потік, через калабані, поміж очерети, камінюки, хащі. Дуже часто йшли таки водою, бо се була ще найвигіднійша дорога. Раз залізли були в таку трясавицю, що чет. Струхманчук мало не втопив ся там. А дощ усе падав. Ми йшли цілий час за потоком, сподіваючи ся, що нас виведе десь на рівнину. Спочатку кругом нас були величезні збоца гір, що були заразом берегами потічка, потім вийшли ми на рівнину, мокляки.

Нараз напроти нас заблимали світла. Що се може бути? Ми стали й не знали, що дальше з собою зробити!?

Що се мусить бути військо, про се ми не сумнівали ся. Але яке, своє, чи вороже!? Світла раз маліли, раз сильнійшали, деколи зовсім пезали. Дощ падав щораз більше. Ліс був грабовий. Темно було, аж чорно. Тільки дощ плюскотів і світла мигали. Ми вже поперемокали, але все стояли на місці й розгадували причину тих світел. Зникання й нова поява їх наводила нас на гадку, що се якась стежа сигналізує.

Чет. Чмола пішов з тов. Сухом наперед, а нам велів ждати. Він хотів підсунути ся, як найближше й побачити, що се. В разі, якби то були вороги, він вистрелить, щоб наробити переполоху серед них, а тоді щоб ми бігли скоро, може нам удасть ся взяти їх у неволю. То певно буде козацька полева сторожа тут у лісі. Найважнійше, що ми не знали, де находимо ся. Ми ждали. А дощ як на злість розляв ся. Нам за шию вже давно наляло ся, ми трясали ся вже від зимна. А світла мигали дальше, як і передтим. З переду не було ніякої вістки. Нам було щораз більше тяжко ждати.

Ми дуже нетерпеливили ся. По нашим міркованням вони повинні були вже вертати. Чому їх ще немає. Що з ними стало ся? Може самі попали в засідку? Може вартовий їх проколов на землі, як вони повзли, може вже більше не живуть? А може залізли так, що не можуть завернути? Що нам робити? Йти вперед, чи завертати? Що там є на переді, чи нас чотирьох може пускати ся на невідоме, чи краще завчасу завернути? Та як завертати, як не знаєть ся, що є! Але на місці годі дальше видержати. Ми цілі вже мокрі й так перемерзли, що з бідою стримуємо зуби, щоб не заголосно сікти. Тов. Маркевич радить вертати ся. Та як можна й куди? Перед чим завертаємо, як лишаємо товаришів?

Ми з тов. Дзіковським підняли кріси й пішли вперед. Чет. Струхманчук ішов наліво від нас, тов. Маркевич направо. Потихесеньки передирали ся поміж корчі. Світла щораз яркійше виступали, але блимати не переставали. Та хвилями зникали зовсім і ми ждали, щоб вони знову показали ся. Що се мало значити? Ми були там дуже зацікавлені. Перед нами плив потічок, ми йшли просто до нього. Нагло дерев не стало й ми опинили ся над самим потічком і побачили разом, що за причина була тих світел. По другім боці був зруб, на яким палахкотіло декілька огнищ. Від вітру й дощу полумінь дуже хитала ся й се взяли ми за сигналізування. Довкола огнищ збили ся якісь волохаті поstattі, що від сього вогню набирали страшного вигляду. Недалеко від огнищ у ранішній мряці можна було відрізнити декілька штук худоби. Більше годі було щось відрізнити, тільки сіра маса впадала в очі.

Се певно буде козацька полева сторожа! Козаки гріють ся коло огнищ, а їх коні стоять дальше під деревами! Тамті два з нас, що пішли наперед, або згинули, або ждуть, не можуть завернути. Ми довго не надумували ся. Перебрили через потічок, хоч він був досить глибокий і, коли опинили ся на другім березі, півколом у розстрільній почали приближати ся до тих огнів. Кріси з багнетами наперед себе, готові кожної хвилі вистрелити, ми приближали ся щораз більше. Вже мали вистрелити в ті вогні, щоб наробити серед ворогів перестрашу, як нараз ми стали й почали протирати собі добре очі. Ми не хотіли вірити, але мусіли та з сорому мало не провалили ся під землю! Ми

побачили кільканадцять пастухів, що в своїх волохатих кожухах гріли ся коло багаття. Довкола під деревами стояли сиві воли, які ми взяли за козацькі коні. На ті то безборонні ества йшли ми приступом по таким довгим ваганню! Ми могли їх зовсім постріляти, думаючи, що се вороги!

Ми приступили до багаття, почали гріти ся та розпитувати пастухів, чи не бачили двох вояків, які перед хвилею мали туди переходити. Та вони нікого не бачили крім нас і дуже налякали ся. Ми почали ждати на тамтих двох. Міжтим уже зробив ся день. Ніхто не надходив. Ми розпитали, чи немає тут де близько Росіян. Та їх тут ніхто не бачив. Ми почали кликати, гукати, ніхто не відзивав ся. Ми ждали якийсь час, а потім рушили до Поляни.

Тепер нам уже добре йшло ся, було видно дорогу тай рівна вона була. Переходячи через Солочин, поснідали там і розпитали за Росіян. Там їх не було, а день передтим завернули їх зпід Поляни. Ми могли отже зовсім свобідно йти до Поляни.

Коли вийшли на головний шлях, стрінули ся з тов. Лямпікою, що дві добі пересидів ще з двома товаришами в Веречках під мостом, по яким цілий час проходжував ся російський вартовий. Щасливо втік, перебрав ся в мужицьку одіж, дістав ся до наших і тепер йшов пішки до кадри.

Доходячи до Поляни, щораз більше бачили ми слідів недавньої битви. На битій дорозі при самій Полянї стояв перевернений самохід, а коло нього один жовнір, Поляк з Кракова. Від нього довідали ся ми про битву, яка два дні тут кипіла та скінчила ся тим, що Росіян на голову побито й вони тепер вже певно будуть за галицькою границею.

При дорозі був цілий ряд мурованих домів. Всі були порожні, в деяких були повибивані вікна, ніде не було видно найменшого життя. По ровах дороги блищало ся повно бляшанок з консерв, земля була стовчена, лан кукурудзи був зовсім потолочений, збитий, чорний. Було на нім декілька полонаних возів і декілька ям. Такі були тут сліди битви. На краю містечка був двір. Всі огорожі були повиломлювані, стіни були пооббивані, деякі навіть розвалені, та, не зважаючи на се, мешкав у таким дворі якийсь старий полковник, командант, в якого ми зголосили ся.

По зголошенню нашої стежі вертали ми до дому знову через Солочин. На великім критім мості стрінули ся ми несподівано з ч. Чмолою й тов. Сухом, які щойно йшли до Поляни. Вони були підсунули ся під ті огнища, пізнали пастухів, вернули ся назад, щоб нам дати знати, але не нашли нас. Шукали, ждали, вкінці мусіли піти. Ми розминули ся в темнім лісі. Тепер вони йшли до Поляни, та ми їх випередили, зголосили вже нашу стежу.

Тепер постановили ми вертати через поля й верхи, щоб добре побачити сліди битви. На горі наліво від Поляни нашли ми окопи, повні сіна, бляшанок, лусок з набоїв. Дальше під корчами були буди, сліди, де стояла резерва й артилерія. Тепер вони вже десь далеко на переді. Ми оглядали все докладно, на однім провізоричнім станку, на яким певно урядовав штаб, ми попоїли й рушили в дорогу.

Хотіли стежкою, що йшла гірським хребтом, вийти просто через Середній Камінь до Синяка. Був хмарний день, ми орієнтували ся по карті й компасі. Незабаром вийшли ми з ліса на полонину, яка була дуже широка, й пішли поперек неї. Не було ніякого орієнтаційного пункту крім

копиць сіна. Вкінці прийшли ми до села, але се не був Синяк, а другий кінець Солочина. Ми хотіли скоротити собі дорогу, а тимчасом ще більше додали собі. Зробили непо-трібно величезний лук.

Дальше не хотіли вже самі вибирати ся. Старий му-жик, давній вояк, повів нас. Ми йшли знов через Середний. Та яка утяжлива була ся дорога, яка довга! Ми йшли нетраями, звисними тільки для такого знавця гір, яким був наш провідник. Спочатку йшли ми болотистими збо-чами, потім був щораз грубший сніг. Дряпали ся сливе, як на стіни. Найгірше було, як треба було перелазити через колоди, грубі, обняти яких годі, а які були ховзькі від зле-денілого снігу. Часом приходила камінна стіна й треба було по тих маленьких камінчиках дряпати ся в гору. Часом на самій горі сховзувала ся нога й летіло ся знову в діл. Таке спинання в гору незвичайно мучило, ми цілі обливали ся потом. А коли хвилюк відпочали, так мерзли цілі, бо в тій

височині тягнув уже зимний вітер. Були хвилі, де ми були так вичерпані, що думали заночувати серед снігів, під дикий рев ліса. Та провідник остерігав нас перед дикими звірями. Ми дряпали ся та дряпали ся, йшли та йшли, та ані ви-ходу, ані вигляду з того ліса ніякого не було. Всюди тільки ліс і ліс, чорний, понурий і старі, змиршавілі пні, вели-чезні каміночки, що в сумерку прибирали дивовижні види.

Ми почали підозрівати вже провідника, що він нас навмисне так водить, що він нас хоче зрадити. Та він сам був стратив певність, чи добре йдемо. Тут у лісах знов нас захопила ніч. Давні стежки були поперекручені но-вими, ми дуже часто крутили ся довгий час на тім самім місці. Нас огортала розпука. Вкінці, падаючи з ніг, почали ми сходити в діл. Тепер ми вже не вважали, найрадше скочували ся або зісували ся. Так стали ми нагло перед Синяком, немов вирвали ся з пащі звірюки. Наша стежа була скінчена.

Микола Опока.

Стрільцька купальня.

Довгий спокій на становищах побуджує стрільців до ріжного рода помислів, якими хочуть собі уприсмнити час. Так було над Золотою Липою, де наш полк стояв декілька тижнів у резерві. Там перший курінь побудував собі та своїй старшині прегарні будки. Були там навіть публичні будівлі, як напр.: Каварня „Зоря“. Другий курінь, що стояв у лісі „Карачин“, побудував крім домівок для себе й ку-пальню „Стрільцька криниця“, на яку вихіснував маленький потічок, що плив побіч. І товариство користало з купілі доти, доки не прийшло ся йти вперед. Хоч хлопці тішили ся, що йдуть уперед, з жалем прощали все, до чого стільки праці приложили.

І тепер, коли Москалі не обзивають ся, почали стріль-ці роздумувати над улаженнем купальні, яка так дуже по-трібна кожному воякови. Вибрано хату, відповідну на сю ціль, а саме сільську школу, й почала ся робота. Відділ піо-нірів під проводом підхор. Барана й десяти. Жовнірчука працював від раннього ранку до пізнього вечера. Стукали сокири, скрипіли пилки, шипіли гилі. По тижневи була ро-бота сливе скінчена. Недоставало ще дечого з улаження й деяких поправок.

Щойно тоді можна було посторонньому оку оглядати той „Meisterstück“ (мистецьку річ) стрільцьких піонірів.

Вибрав ся й я раз пополудні разом з тов. Бараном і Жовнірчуком, які радо згодили ся все обяснити й по-казати.

Купальня займає цілу школу, що складаєть ся з трьох кімнат. Перша кімната се давня кляса, а тепер властиве місце до купання. Підлога виложена деревляними кратами, поміж які може вода стікати на землю, а потім до рур. Під одною стіною підлога скопана який метер низше. Тим робом

утворив ся басен, якого дно та стіни виложені цементом, а потім дошками. До басену провадять східці, по яких мож-на дуже добре злазити й вилазити на верх. Над басеном стоять дві деревляні скрині на воду, а з них виходить шість рурок, закінчених сітками з коновок до підливання квітів. При кожній сітці є курок, щоб до внодоби пускати та здер-жувати туш. Усе те викінчене просто артистично. Ціла кім-ната гарна вибілена й робить незвичайно симпатичне вра-жіння. Вікна в ній нові, повставлювані також нашими хлоп-цями. В куті піч для ogrівання кімнати й води до купели. Зимна вода на туш іде рурою зі стриху (горища), де стоїть велика бодня на воду.

Переходимо до другої кімнати. Се роздягальня. Вона тепер чистенько вибілена. Вікна нові й підлога свіжо вега-влена. Довкола пороблено вішала на убранне. Там стоїть дві лавки для „гостей“.

Третя кімната се кімната стрільцького голяря. Він має тими днями там спровадити ся й обняти уряд. Його кімната найменша з усіх, але улажена з комфортом. Під вікном маленький столик. На стіні дзеркало, а проти дзеркала ви-гідний, деревляний фотель. З боку в стіні полицки на фри-зієрські прибори. В куті піч, а попри неї прича для мистця фризієрського й голярського куншту.

Стрільці зробили купальню для себе, але вість про се скоро розійшла ся й уже один полк, що сусідує з нами, впросив ся до неї також.

Тепер уже могуть наші хлопці обмити ся основно й солідно, на що так тяжко в огневій лінії. А за все те належить ся дяка стрільцьким піонірам, які вже стільки гарних робіт виконали, а з останньої роботи можуть бути заслужено горді.

Роман Курчинський.

3 Холмщини.

(Зразки говору).

Гумор.

А ти свої коні поїв?

Поїв!

А я свої забів!

(Значить: один напоїв, другий забув).

Між рибачами, де один другого не бачить.

Один зловив великого щупака, другий видру.

Ти зловив що? — питає перший.

Щупака! — каже другий.

А я видру! — говорить перший.

Най тя колька сколе, коли видреш — подумав другий
— і кинув назад щупака у воду.

*Ой, біда наша побідилá ся,
З молоком каша помішалá ся.*

*Аби раз, аби раз,
То не буде другий раз.*

*Ой, там за горами, де сонця немає,
Там моя милая голубка страдає.
Скрила ся від мене небом і землею,
А я тут зістав ся во вік сиротою.*

*А всьо через очи, коби я їх мав,
За очи карії я-б душу віддав.*

По ночам не сплю я і по дням не їм,
Горілки не то я, я зовсім здурів,
А все через очи, коби я їх мав,
За очи дівочі душу-б я віддав.

В церков не ходжу я, Богу не молюсь,
В коримі не сиджу я, гараку не то.
А все через очи . . .

Взяв би я бандуру, тай заграв, що знав,
За всю тую дуру сам бандуров став.
А все через очи . . .

Се варіант знаної добре також у галицькій Україні пісні, що співаєть ся тут подібним нашівом. Особа, від котрої записано, переплутала тут фрагменти двох пісень.

* * *

На щось брав, колись знав,
Мене невеличку,
Мене мама виховала,
Як перепемчку.

На щось брав, колись знав,
Я не вмів прясти,
Буде твоя челідонька,
Гавганями трясти.

На щось брав, колись знав,
Я не вмів шити,
Буде твоя челідонька
Наяя ходити.

На щось брав, колись знав,
Я не вмів жати,
Буде твоя челідонька
Хліба вилядати.

На щось брав, колись знав,
Я не твоя рівня,
Бось ти ткач, ниткопліт,
А я бондарівня.

Ой, чи любиш, чи не любиш,
Не кажи нікому,
Бо то люди порозносять,
Як вітер солому.

Ой, їхав я коло млина,
Стоїть дівча, як камина,
Там то очи, там то брови,
Там то дівча до розмови.
Не мі'єм сі надивити,
Мусів'єм сі оженити.

Зажурих ся чумачина,
Що котівчки нема,
Сидить, лопав очима,
Як голодна сова.

Пив я водку і наливку,
Музикантів наймав,
До того я доуляв ся,
Що в поліцію попав.

Боже, з неба високою
Глянь на мене молодого,
Глянь на мене, Тебе прошу,
Дай мні дівчину хорошу.

В Холмщині співає нарід чимало пісень таких, що їх співають і в Галичині, як напр. „Не ходи Грицю“, „У сусіда хата біла“ і т. п., що між иншим становить доказ цілковитої культурної єдності обох країв.

Село Вербковичі, грубешівської округи.

З уст народу записав
Пеленський.

Українці в Америці.

Вступні уваги.

Минуло вже більше ніж два десятки літ, відколи наша еміграція з Галичини, Буковини й угорської України почала тягнути ся шнурком гень далеко за синій Атлантик у погоні за кращою долею. Не цікавість пізнати новий край, не авантурничий дух, як в інших народів, не бажання захопити собі кусень нової землі для свого родинного краю пігнали нашого брата до далекої Америки, а радше ті економічні відносини в ріднім краю, які не давали йому спромоги забезпечити постійний кусень чорного хліба для себе й родини.

В причини, які пхнули наших земляків на дорогу еміграції, не буду тут входити, бо чи й потрібно? Всім нам вони й так звісні. Темою моєї статі буде радше поінформованне широких кругів читачів „Вістника“, які може до сього часу не мали ніде нагоди довідати ся про долю, яка стрінула наших земляків на тій далекій, нам незнайній землі, а їх прибраній вітчизні. Ся статя буде передовсім інформаційного характеру, загального характеру про життя й побут, сучасність і будучність заморських Українців, розсипаних по всіх усюдах просторої Америки. Не буду займати ся на сім місці також різними поглядами, одобреннями чи

осудами нашої еміграції, які кружать головно серед галицько-української суспільности, бо сі погляди найчастійше не оперті на познайомленню з станом справи, а звичайно присвоєні собі з оповідань або з преси без критичного розбору й оцінки. Фільософувати про нашу еміграцію дало ся-б багато, але я тої гадки, що найшло ся-б у ній більше добрих сторін ніж злих, коли на справу дивити ся з вселюдського пункту погляду, як також з доброю волею, без упереджень і з відкиненням утертих загальників. Та неконче й брати справу з вселюдського пункту погляду, бо, дивлячи ся на нашу еміграцію й через українські окуляри, найдемо в ній багато для нас додатних сторін. Одначе тут не місце обговорювати добрі чи лихі сторони еміграції.

Де живуть наші переселенці в Америці.

Щодо самого розміщення Українців в Америці, то на жаль не можна вказати на одну провінцію або хочби на один край і сказати, що наші земляки осіли ся тут і живуть, бо всі вони розсипані по цілій Америці — північній і полудневій — тай дуже часто переселяють ся з місця на місце; завжди залежні від економічних обставин, господарського добробуту чи фінансових криз і тому часто приневолені змінити місце побуту, з виїмкою хіба тих, що осіли ся

в Канаді на фармах (хуторах) і загосподарили ся. Та хоч розсипаність найкраще характеризує оселі наших емігрантів в Америці, все-ж-таки можна здебільшого означити, в котрих частях Америки живуть наші земляки.

Почнемо від полудневої Америки. Тут осіли ся наші емігранти передовсім у Бразилії й Аргентині та в меншій мірі в краях, що граничать з Бразилією й Аргентиною. Згори мушу зазначити, що еміграція до полудневої Америки є дуже некорисна, йшла туди тільки в самих початках, а дуже охолола, коли довідали ся люде про тамошні обставини.

В північній Америці порадишше поділити Українців на дві групи: 1. в Злучених Державах, 2. в Канаді. Сливе в кождім стейті (провінції) Злучених Держав найдемо Українців від Нью Йорку до Тихого океану, від Мексика до канадійського кордону, та більшими громадами осіли ся наші емігранти в східних провінціях Злучених Держав, близше до Атлантику, як-от у Нью Йорку, Нью Джерсі, Масачусетс, Пенсильванії, Огайо, Індіані, Іллінойс, Вісконсін, Мінесоті, та далеко над Тихим океаном у Монтані, Вашингтоні й Каліфорнії. Найбільше число все-ж-таки осіло ся в найблизших провінціях до Атлантику: в Нью Йорку, Масачусетс, Пенсильванії й Нью Джерсі. В інших провінціях оселі українських емігрантів уже рідші й менше чисельні. Що відносить ся до Канади, англійської колонії, сумежної з Злученими Державами, то українські емігранти розміщені там уже більше компактною масою ніж у Злучених Державах. Осіли ся вони тут головно в трьох західних провінціях: у Манітобі, Саскачевані й Альберті, хоч і по інших провінціях Канади також багато наших емігрантів, та про них не можна сказати, щоб вони там осіли ся, бо вони є сезонними зарібниками й переносять ся з місця на місце, як перелетні пташки. Сьогодні зайняті при будові залізниці в східній провінції Онтаріо, а на другий місяць можемо вже тих зарібників найти аж у Бритійській Колумбії, далеко над Тихим океаном в углекопах Скалистих Гір. У трьох вище згаданих провінціях Канади осіли ся головно наші селяне-емігранти, які в перших роках свого приїзду до Канади хопили ся за землю й на ній на постійно загосподарили ся. В сих провінціях є українські оселі по кількисот кількометрів вздовж і вшир, осів ся тут галицький емігрант побіч буковинського й живуть тим самим життям „старого краю“ та світоглядом, який привезли з собою. Серед сих осель подорожний може їхати днями, та не догляне нічого більше крім хат, збудованих на галицький лад, і тут і там деревляних церков, подібних до старокраєвих. У Манітобі находять ся величезні українські колонії в повітах Емерсон, Селькірк, Гімлі, Давфін і Етельберт; в Саскачевані в повітах Канора, Йорктон, Гумбольдт, Саскатун, Ростерн і інших; в Альберті в повітах Веєрвіль, Едмонтон, простягаючи ся гень далеко на північ від сих двох повітів.

В далекій Алясці не недостає також наших земляків, які завандрували в ту ледовату далеку країну, зваблені багатством того краю. Аляска — край непривітно зимний; є тут багато копалень золота, до яких рік річно виїздить усе багато зарібників з Канади або Злучених Держав, одначе скоро вертають ізза кліматичних причин. Між сею течією зарібників, що мандрують до зледенілої Аляски за великими заробітками, є й багато наших земляків, більше відважних або радше авантурних молодців. Та до Аляски не вертатиму

більше в сій статі, бо немає туди ніякої нашої еміграції, хіба тільки таки за золотом дехто вирветь ся з Канади або Злучених Держав.

Розміри української еміграції.

Наша еміграція до північної Америки датуєть ся від 30 літ тому. Почала ся наперед до Злучених Держав, а пізнішше, приблизно двадцять літ, звернула ся й до Канади, куди в останніх декількох десятках років звернула ся еміграція з усіх країв західної й центральної Європи. Про чисельність наших українських емігрантів в обох Америках, полудневій і північній, не маємо ніяких достовірних статистичних даних, усе, що знаємо про чисельність наших виселенців в Америці, оперте більше на здогадах, на відомостях, поданих тамошніми українськими часописями, на досвідах наших священників і різних культурних організацій. Вірних статистичних даних не маємо ні в Злучених Державах ані в Канаді, а вже й не говорити про Бразилію, чи радше цілу полудневу Америку, де мешкають наші земляки. Не маємо їх ось з яких причин: 1. тому, що емігранти розсипали ся по цілім краю, 2. правительство, яке переводить спис людности, не дуже й дбає про те, щоб мати докладний спис по народностям, і ті, що займають ся таким списом, не дуже то й випитують, якої хто народности, хоч у списках є на се рубрика, вони й волять, як якийсь чужинець запише себе Американцем або Канадійцем замість Українцем, Поляком, Литвином, чи як там; 3. а також тому, що більшість наших емігрантів не свідомі самі того, як себе докладно назвати при державних списках, або й уже при самім візді до нового краю. Одні звуть себе Австрійцями, Галичанами, інші просто Поляками, ще інші знову Мадярами, багатьох з них той, що робить перепис, записує як „Russian“ тому, що не розуміє нічого з інформацій, поданих інтересуючою стороною, — й так наші емігранти в перших початках просто згубили ся в державнім списі через своє неуптство. Вже в останніх декількох роках узагальнив ся термін „Ruthenian“; уживають його наші часописи, культурні організації й ширший загаль наших емігрантів. Є надія, що вже незабаром буде сей термін усім знаний і усуне всякі непорозуміння. Тоді й будемо краще представляти ся в державній статистиці. Тому тепер не можна оперти ся на державних списках, коли говоримо про чисельність наших емігрантів в Америці, а тільки на наших власних обчисленнях і припущеннях, що, розумієть ся, зближуєть ся до правди тільки в приближенню. Наші приватні обчислення, як подає українська преса в Америці, допускають такі числа: У Злучених Державах припускають, що живе не менше ніж чотириста, а не більше ніж п'ятсот тисяч Українців, а для Канади приймають число між двістап'ятьдесять до тристап'ятьдесять тисяч. Щодо Бразилії, то не можемо подати й приблизного числа, бо не знаємо його самі; рух серед наших переселенців там дуже слабкий, незорганізований. Усе там пропадає в темноті, без ніяких поривів або зусиль до якихось організацій або народної роботи. Словом, еміграція до полудневої Америки для нас була й є зовсім некорисна, а навіть шкідлива, як особисто для кожного, що там виїздить, так і для всеукраїнської справи.

Серед емігрантів у північній Америці стрічаємо найбільше наших галицьких селян, з різних повітів східної

Галичини, по них чисельно йдуть Українці з Буковини, а вже по тих стоять угорські Українці або „Руснаки“, як вони себе звать. Російських Українців загалом дуже мало, просто зникаюче число в Америці, бо еміграція з російської

України не йшла до Америки ніколи масово, а приїхали там здебільшого тільки ті Українці, які мусіли виїхати ізза політичних причин. Російські Українці се просто рідкість серед наших емігрантів в Америці.

(Далі буде).

Орест Кириленко.

Вісти.

Румунська соціально-демократична опозиція за визволенням України. Секція румунської соціально-демократичної партії в Ясах, котра не вислала своїх відпоручників на другу загально-балканську конференцію (з виключенням болгарської соціалістичної опортуністичної партії „широких“), творить під проводом д-ра Гелертера й Буйора опозиційний блок проти партійної езекутиви, а прихильний Німцям. Оба провідники, з котрих Буйор уже в часі війни був головним редактором часописи „Lupta“, видають тепер півмісячник під назвою „Convorbiri Sociale“ (Соціалні обговорювання), котрий поборює становище партійної управи. Він висуває замість дотеперішньої безоглядної боротьби партії проти румунських русофілів і приязних Німцям течій таку програму: 1. боротьбу за нейтральністю до краю; 2. але якби се боротьба стала безуспішною, має Румунія стати рішуче по стороні центральних держав, аби ослабити Росію й віддалити її від своїх границь; 3. поборювання русофільської пропаганди й партій, котрі її піддержують, з цілю енергією; 4. підпирання партій, котрі зближують ся до становища нового півмісячника. Сю програму обговорює в довшій статі Буйор у першій числі нової часописи. Статя вказує на велику небезпеку, якою являєть ся Росія для істновання незалежної румунської держави, та приходить до висновку, що одиноким ратунком перед сею небезпекою є ослаблення Росії, прилучення Бесарабії й утворення вільної України. Якби Румунія покинула свою нейтральність, може зробити се тільки в користь центральних держав. У такім зміслі мусить партія впливати й помогти тим кругам, що приязні Німцям, здобути більший вплив серед народніх мас.

Замкнення української книгарні в Харкові. Ми вже доносили про застановлення української часописи „Слово“ на розпорядок харківського губернатора по виході першого числа. Тепер доповнюємо сю вістку тим, що, як повідомляють нас, рівночасно велів уряд замкнути українську книгарню в Харкові.

Росія боїть ся стратити Україну. „Камбана“ з 29 січня с. р. містить редакційну статтю про велике значіння України для російської держави. Росія була занепокоєна стратою Польщі, але се ніщо проти страху, який обгортає її на саму згадку, що може, колиб війна протягнула ся дальше, стратити багату Україну, без якої неможливий цілий її промисл. Україна має найбагатші поклади камінного вугля та сіль, які йдуть на ужиток цілої Росії й приносять їй найбільші доходи. Тому то Росія всіма силами хоче забезпечити для себе Україну й обставила західну границю на Волині та Бесарабії великими масами війська. Тут ладить Росія найсильніший оборонний мур.

Винниченкова пєса на петербурзькій сцені. Пєсу нашого письменника Володимира Винниченка „Брехня“ ладить до вистави петербурзький Олександринський театр. Пєсу виставляєть ся, річ ясна, в московськїм перекладі. Останні проби „Брехні“ йдуть саме тепер, а перша вистава, з якої дохід призначено на бенефіє артистів, як повідомляє „Рєч“, мала відбутися в половині лютого.

Кооперативний з'їзд у Києві. Дня 2 лютого зачав ся в Києві зїзд київських кооперативістів при участі звиш 200 делегатів кооперативних спілок. На зборах реферували та промовляли між иншим Х. Барановський, О. Степаненко, Б. Мартос, М. Левитський, свящ. Добрянський, інсп. Хотовицький і ин. На другім засіданню один із делегатів поставив устне внесення, щоб домагати ся скасування з міської коо-

перації тяжких пут і заведення свободи зборів, викладів, курсів і т. д. Предсідатель зажадав сформування сього внесення на папері. Про зїзд даю по його скінченню докладніше звіттовлення.

Вісти з Городла. Нарешті діждав ся я вістей з містечка Городла над Бугом, грубешівської округи. По оповіданню самовидця й познайомленої дуже добре з тамошнім населенням людини, людей з міста втікло мало. Ті, що втікли, були передовсім Українці православного віроісповідання. Страшили їх Москалі „Германцями“. Латинники, яко католики, не звязані з російським православем, менше бояли ся католицьких Австрійців і „Германців“. Ті латинники, що зостали ся, говорять також українською мовою, бо походять у значній часті з недавніх „упорствующих“ уніятів. Віттом громади (котра, як відомо, складаєть ся тут звичайно з більшого числа сіл) був на початку далі давній війт — православний Українець. Та недовго треба було ждати на притичину, щоб його скинути й поставити Поляка. В тій цілі використано задирку війта з солтисом, котрому війт відобрав був якісь дошки й т. ин., що був собі присвоїв солтис у часі російського відвороту. Віттом призначено отже дідича з поблизького Гребеного п. Підгороденького, а його заступником також латинника, ніби Поляка. Вони вже постарали ся й про писаря та завели в громадській канцелярії урядованне по польськи. Доказом сього всі посвідки, пашпорти й т. ин., що виходять з сеї канцелярії та стверджують ся польськими підписами й польськими печатками. З другого-ж боку православних Українців, особливо згаданого бувшого війта й двох учителів, чесних людей, що тішили ся загальною пошаною суспільности, держить ся під поліційним доглядом. А вони такі потрібні були-б до ведення школи в себе або в котрім небудь иншій місті. Традиції унії є тут зовсім свіжі та при сприяючих обставинах вернуло-б немало вірних назад до греко-католицької церкви.

Польські урядовання множать ся й по сусідніх громадах, хоч пашпорти й посвідки жандармерії в Дубенці зредатовані також і в українській мові, дрібненьким пєсьмом. — Так нишком їде сусід наперед. II.

не приладжено вагонів для земства й полишено його на власну долю. Якби не предводитель місцевого дворянства, що дав підводи й відставив земське майно до Острога, було-б воно в цілості дісталося в руки союзних військ, що надходили.

Заходи в справі нового університету. Катеринославські губернські земські збори рішили старати ся, щоб зложено в Катеринославі університет або техніку.

Дорожня на Україні. Дня 17 січня с. р. відкрито чергові харківські губернські земські збори, причім виголосив промову губернатор П. Масальський-Кошуро та згадав у ній про потребу боротьби з щораз більше зростаючою дорожною. Губернатор висловив надію, що при помочи земства й городської самоуправи ся боротьба піде далеко успішніше й що удасть ся виробити більше переконуючі способи впливу на особи, котрі, користуючи ся тяжким положенням Росії, підносять на все ціни. Людність терпить дуже від страшної підвишки цін на предмети найконецнійшої потреби. Харківська губернія, що вважається ся шпихльром Росії, має величезні запаси і збіжа й цукру. А тимчасом ціни на цукор і муку зростають тут з кожним днем.

Проект нових вищих початкових шкіл у київській губернії. Директор народніх шкіл Б. Плеський предложив дня 29 січня на губернській нараді губернського старшини дворянства проект заложення нових вищих початкових шкіл, який прийнято й передано земській управі для зреферовання на губернських земських зборах, що мають відбутися 12-го лютого. По новому проекту має повстати в київській губернії протягом 10 літ 106 вищих начальних шкіл, яких дотепер у цілій губернії тільки 64. По повітам проєктовані школи розділені так: у київським повіті 7 шкіл, у липовецьким 5, у чигиринським 10, у бердичівським 17, у звенигородським 2, в канівським 7, в уманським 8, у радомиським 5, у таращанським 7, у сквирським 12, у черкаським 9, у васильківським 6. У самім Києві має відчинитися 11 нових шкіл, з того одна в Пущі-Водиці. Проект зложено на підставі спільного порозуміння між дирекцією народніх шкіл і повітовими земськими й міськими управами, причім узгляденно місцеві потреби й інші умови.

Доля української земської переселенської організації. Дня 30 грудня м. р. мала рішити ся на окремих зборах відпоручників земств доля земської переселенської організації, яку засновано декілька літ перед війною для „полуднево-російських“ губерній: київської, волинської, чернігівської, полтавської, харківської, воронізької й саратівської. Переселенська організація опинила ся в часі війни в дивнім положенню, бо переселенський рух зовсім припинив ся й багато голосів промовляє тепер за її ліквідацією. Одначе деякі земські діячі хотіли-б таки заховати переселенську організацію для ведення колонізаційних справ по війні.

Українці Тернопільщини проти русифікації. Товариш предсідателя земського союзу на південно-західнім фронті Гаєров обїхав фронт волинської губернії й Галичини. В своїм звідомленню Гаєров між иншим говорить: Хоч населенню Галичини вияснювало ся, що діти поміщені в земських захоронках тільки на бажанне самого населення, що батьки їх можуть звідти забрати, коли схочуть, і що в разі евакуації полишить ся діти на місцях, все-ж-таки на півдні Галичини серед українського населення розповсюдили ся чутки, що дітей вивезуть до Росії й там перешишать ся їх з уніятської віри на православє. Через те батьки починають забирати дітей з захоронок.

Зменшення озимих засівів у київській губернії. На основі докладних розслідувань сконстатовано, що в київським і радомиським повіті київської губернії зменшив ся обшир землі, засіяний озиминою. Причинами тої прикрої появи є війна, недостача робочих рук, а по части кліматичні умови. Зате в інших повітах київської губернії обшир озимих засівів не зменшив ся.

Дубенські земські збори, що відбули ся в половині січня с. р. виявили цілковитий розстрій земського господарства. Земство не має ніяких доходів і не зможе сповняти своєї задачі, коли правительство не покриє само цілого земського бюджету. На земських зборах обговорювано між иншим і справу евакуації земства, та при тім показало ся, що власти віднесли ся до земства цілком неприхильно. Насамперід дали знати про евакуацію в останній хвилі так, що через день треба було все вивезти, а крім того на стації

Новое Время і славянство. В новорічній статі під заг. „Славянство“ „Новое Время“ перерахує російські поразки в славянській справі в минулім році. Погляди „Нового Времени“ на польську й українську справу не позбавлені інтересу. В сій статі читаємо між иншим таке: „Особливо в гострій формі вилило ся в минулім році польське питання. Мрія про зєднання всіх трьох польських дільниць в одну спільну цілість, які закорінили ся в польських масах у звязку з історичним покликом бувшого головного командира російської армії, не судило ся здійснити ся. Дуже розчарували ся й ті польські політики та мрійники, які вперто обстоювали необхідність „західної орієнтації“ для Поляків... Усім дійсно незалежним польським елементам довело ся рятувати ся до Росії. В головних російських центрах повстав цілий ряд тижневників і дневників для задоволення потреб дуже численної маси польських утікачів. Як російське громадянство, так і російське правительство робили все можливе щоб улєкшити положення польських утікачів. Правительство ще весною скликало російсько-польські наради, на котрих представники польських груп у Державній Думі й Раді виробили основи майбутньої польської автономії. Саму автономію вочисто проклямовано з трибуни Державної Думи та в промові голови Ради міністрів. Група членів Державної Ради почала при кінці року заходи в напрямі усунення деяких обмежень польських дідичів у губерніях західної Росії. Але тому, що справа дотикала відвічних російських земель з невзначною польською меншістю, то підносити се питання в часі воєнних операцій признано невідповідним.

Через загально славянські нещастя значно зміцнила ся праця центрфугальних елементів славянства. Українська пропаганда звилася собі гнізда не тільки в Відні й Берліні, але перевандрувала й у Болгарію та в Швайцарію і в Америку, де видавав ся цілий ряд журналів і брошур, направлених проти Росії та присвячених українському питанню. На жаль, і в деяких виданнях нашої Академії Наук, особливо в останнім виданню „Славянск-ої Енциклопедії“ українські сепаратисти через жонгльованне поглядами про дві й навіть три російські літературні мови, а не діалекти одної мови черпали звідти ряд потрібних їм аргументів.

Славянська культурна праця в минулім році дала мінімальні результати, інтерес до органів, присвячених славянській діяльності, впав і навіть „Славянское Благотворительное Общество“ припинило видання своїх „Славянских Извѣстій“. Дуже слабо працювало й „Попечительство о плѣнныхъ славянахъ въ Росіи“. Щоб привернути симпатії, не зроблено слівечка нічого. При генералі Сухомлінову їх положення було розпучливе, тільки новий воєнний міністер генерал Поліванов видав розпорядок про виділення Славян від німецьких полонених і про уживання їх до більше відповідної їм праці.“

Цікавість „Нового Времени“ до українських справ. „Новое Время“ з 13 січня 1916 пише: В місті Володимирі Волинським назначений бурмістром завязаний мазепинець якийсь Мартинець, а в деяких школах Холмщини заведено як викладову українську мову.

Нові залізничі на подільській Бесарабії. Як доносить загально преса, в останніх тижнях російські сапери напружено працюють під проводом воєнних інженерів над будовою нових залізничних ліній у Бесарабії. Позаду фронту вибудована вже нова лінія від Хотина до Лавчи для сполучення з Одесою. Друга залізнична вітка будувать ся від Хотину до австрійського кордону. В південній частині Бесарабії почали будувати нову залізницю від Рені аж до Ізмаїлу вздовж берегу Дунаю. Іде енергічна праця ще й при інших вітках. Отсеми залізничними роботами, що були в проєкті ще перед війною, має Росія на меті виключно стратегічні цілі.

Поклик до української академічної молодіжи. Отсею дорогою звертаєть ся українське академічне товариство „Січ“ у Відні до товаришів-академиків, які перебувають на фронті й поза фронтом, щоб переслали на адресу віденської

„Січи“ (Wien XVIII. Theresiengasse 15) відомости про товаришів-академиків, котрі полягли на полі слави, подаючи менше більше такі відповіді: 1. Імя й назвище того, що поляг, 2. З яких околиць походить, 3. Що й де студював, 4. При яким полку служив, 5. Які відзначення осягнув, 6. Де й коли поляг, 7. Замітки. Не один з товаришів матиме гарні спомини про товариша, що поляг, але ті спомини лишають ся добром одиниць, розсіяні, не зібрані, а загал товаришів-академиків не має спромоги довідати ся про них. Дякуючи осміляємо ся зробити перші ступні в тім напрямі, а відповідно до зібраного матеріалу поробить ся дальші кроки. За Виділ: *Олена Менцінська*, секретарка. *Терелюк Василь*, голова.

В річницю уродин Тараса Шевченка буде присвячене число „Вістника“ пам'яті Шевченка. Просимо наших Співробітників і Прихильників надсилати нам праці в звязи з сею врочистою хвилиною.

Президія „Союзу визволення України“ просить Українців на зайнятих українських землях подавати їй як найдокладніші вістки про всякі тамошні обставини, зокрема про прояви українського життя.

Виказ жертв

на полонених Українців:

а) *пріими*: д. Т. Глинський, аптикарь, 6 К; д. Гр. Ничка, хорунжий, 5 К; д. Волод. Павлушевич 5 К; д. Конст. Хоркавий 4. К.

б) *книжками*: д. Теодор Андрушків, Корчин, 4 кн. і 44 бр. з книжок Волод. Безушкова й Івана Песішина; пані Стефа Береська, Яворів, 34 бр.; д. В. Бородієвич, Рожнітів, 20 бр.; пані Олена Глібовицька, Жабе, 62 бр.; д. Т. Гнатів, почтарь у Башні Долішній, 3 кн., 40 бр. і 52 чисел часописей; др. Іван Куровець, лікар у Калуші, й д. Гладішовський, 17 томів „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“, річник „Народу“ з 1890 р., й 9 бр.; о. Григ. Мартинович, Залужжє, 11 бр.; о. Осип Проць, Снятин, 68 бр.

Гарним прикладом для українських товариств і організацій може послужити галицьке краєве товариство „Сільський Господар“, що прислало для полонених Українців: 3 річники „Господарської Часописи“, 507 брошур з поля господарства, 34 звідомлень Товариства за рр. 1909—1913, 14 примірників уставу та статута Товариства, 39 чисел своєї часописи та 52 примірники інструкцій. Складаючи щирю подяку за щедрий дар, осміляємо ся висловити надію, що слідом за „Сільським Господарем“ підуть усі українські видавничі товариства в Галичині й Буковині.

(Далі буде).

Складаючи щирю подяку за сі жертви, просимо дальших, щедріших. Просьбам, котрі щоденно дістає „Союз“ від полонених земляків, тільки в дуже малій часті дозволяють йому вдоволити його засоби й дотеперішні жертви. Окрему увагу звертаємо на повний „Кобзарь“ Шевченка, повні й окремі видання творів наших кращих письменників (Франка, Стефаніка, Коцюбинського, Мирного, Івана Левицького й т. д.), історичні повісти, оповідання, розвідки й повні курси української історії, біблію й молитовники в українській мові, шкільні підручники для народніх і середніх шкіл, річники часописей літературного та фахового змісту, звідомлення всяких інституцій. Треба показати нашим браттям, що в українській мові все те можливе, що вони бачили досі тільки в московській.

Бібліографія.

Отто Кеслер. Die Ukraine. Beiträge zur Geschichte und Volkswirtschaft. Мюнхен, 1916. Стор. 53 + етнографічна карта одноцільної української території. Видання Лемана. Ціна 1·20 мар.

Зміст: Передмова; Українське питання; Простір України, нарід і мова; З історії України; Культура України; Церква; Чужі народи на Україні; Німецькі оселі на Україні; Переслідування Німців на Україні; Політичне значіння самостійної України; Господарське значіння України; Область Чорного моря; Торговля, промисл і народне господарство. Статистика ввозу й вивозу, морська плавба.

З огляду на свій невеличкий обем, прозорий розклад матеріалу й совісне використання праць, які мав автор під рукою, брошура надаєть ся дуже для познайомлення ширших німецьких кругів з українською справою. Використана література виказує праці „Austriacus“-а, „Verax“-а, М. Грушевського, Донцова, Кляйнова, д-ра Евгена Левицького, д-ра М. Лозинського, д-ра Карла Нецля, др. Ст. Рудницького, д-ра Л. Цегельського й меморіалу „Союзу визволення України“ про Українців і війну.

Про українське питання говорить автор на початку передмови: „Українське питання займає сьогодні не перший раз політичний світ і дослїди над господарством. Кожда держава, що попала в конфлікт з Росією, порушила українське питання. Відбудова сеї старої держави рівнозначна з відсуненням Росії від Чорного моря. Німеччина, Австро-Угорщина й балканські держави звільнили ся-б через те від натиску, який досі спинював вільний розвиток їх господарських сил“. Пригадавши декількаразове заінтересованне Європи українським державним питанням, зазначає автор, що в своїй брошурі хоче показати, що Україна все ще здатна заважити на перетворенню російської держави. „Українське питання з німецького боку вільне від усякої сентиментальности“, заявляє автор і тому старав ся об'єктивно представити історичну долю, минувшину, сучасність і можливости в будучині України.

Що тикаєть ся незалежности України, вона може стати на будуче заборолом для Європи проти Росії. „Думка має в собі щось величне: поневолений нарід, країна, в котрій находять ся коріні російського господарського життя, котра доставляє для цілої Росії третину збіжа, п'ять шестих цукру та третину мяса тільки як харчів і котра видає не менше ніж 70 процент вугля й 64 процент російської руди (після того, як копальня вугля в Домброві в Польщі находить ся в руках союзників), влучила-б смертельно через своє відірвання від Росії життєвий нерв сього кольоса. Україна се явний ворог Росії, оборонний вал межі Сходом і Заходом; але се не одинок, що вважають Українці цілю своїх бажань і своєї туги. Саме сей шпихлїр Європи, сей чорнозем, вугле котрого зробило-б скоро розквітаючий промисл чинником у нових державних тілах, лежить у мети, до якої змагає німецька світова господарська політика, при дорозі Гамбург-Індійський океан“. Торговельні шляхи рівняють дороги культурі. Тому автор не сумніваєть ся, що самостійна українська держава при тісних зносинах з центральними державами піде назустріч забезпеченій будучности.

Вибуховий розвиток українського літературного й політичного руху по 1905 р. в Росії, скорий зріет української преси велить надіятися, що український нарід має ті життєві умови, які потрібні, щоб стати культурним чинником і прово-

дити самостійною державою. Автор вірить у можливість і життєву здатність української держави, бо основи для такої самостійної держави далеко більше забезпечені, ніж напр. для Болгарії. Зрештою „нинішній час може також подати значно лекші можливости розвитку в будучині для нового державного тіла, бо світова війна й викликані нею пересунення серед могутніх держав у силі сотворити сильнішу основу для будучої держави „України“.

Ukránia. Ч. 2. Зміст: Др. Льонгін Цегельський. Мадяри й українське питання; Імре Водічка. Українці та Рим; др. М. І. Московська й українська мова; др. Г. Стрипський і Балїнт Варга. Пісня про поход Ігоря з 1187 р.; др. Гїядор Стрипський. Расова приналежність Українців; Юрій Подградський. Угорсько-українські історичні взаємини. І. В. Український легіон. Зошит ілюстрований знімками митрополита Андрия гр. Шептицького, тином української дівчини та п'ятьма знімками з життя й чинів Українського Січового Війська, між тим знімками стрільць Галечківної та Степанівної. Знімка останньої прикрашує й титулову картку окладки.

Коштом і заходом Загально-Української Культурної Ради, яка заспокоює духові потреби українських збігців у часі війни, а особливо на еміграції, появили ся ось такі видаїння:

1. **Б. Лепкий:** „З великих днів“ — В борбі за волю. Літературна збірка з ілюстраціями. Ціна 30 сот. Зміст: Олександр Колесса: Засьпів, Олесь: Як прекрасна царівна, Б. Лепкий: Михайло Павлик, П. Карманський: Ой, не будить його, Б. Лепкий: Поезія, друже, всюди є, І. В. Українські Стрільці під Галичем, В. Пачовський: Січовим Стрільцям, Незвісний: Жовнярська думка, Б. Лепкий: Остання, Олесь: На чужині, Б. Лепкий: Сльози, Олесь: На цвинтар сумно не ідїть.
2. **Філ. Колесса:** „Воєнні Квартети“ на мужеський хор. Присвята Українським Січовим Стрільцям. Ціна 2 К. Зміст: О. Маковей: Пісня Січових Стрільців, Б. Лепкий: Тим, що упали, В. Щурат: Думка на чаті, О. Маковей: Жовнярські похорони, Мотив народної пісні: Червона калина, Б. Лепкий: Журавлі.
3. **Свящ. Ол. Коренець:** Молитвенник для Українців-жовнірів католиків. Ціна опр. 1 К. Напрям патріотичний-український.
4. **Др. В. Щурат-Філарет Колесса:** Жовнірські пісні О. Ю. Федьковича, з нотами. Ціна 40 сот. Зміст: Австрійський гимн народний, Ще не вмерла Україна, В. Щурат: Гуцульський поет, Марш на Італію, Кельнер-Марш, Під Маджентов, Наш цїсар, Наша фана, До бою, Виправа в поле, Нічліг, Нічліг під Касано, У Вероні, Думка, Три стрільчики, Рекрути, Жовняр, Ударили тамборики, Гоя, пане, ти наш.

Лагодять ся до друку:

1. Під чужим небом. Оповіданє з життя наших переселенців.
2. **Богдан Лепкий:** Тим, що упали. Збірка поезій.
3. **Богдан Лепкий:** Український співаник з нотами.
4. Слово о полку Ігоря в перекладах Т. Шевченка, Максимовича, Мирного, Лепкого, Щурата й ин.

Згадані книжки набувати можна по означеній вище ціні за попереднім надісланням грошей у канцелярії Загально-Української Культурної Ради, Відень, VIII, Strozzigasse, 32/12.

Святе письмо

(Біблії, євангелія та псалтирь)
на українській мові.

З огляду на те, що до „Союзу визволення України“ звертаєть ся все більше людей з запитанням, чи можна дістати Святе Письмо на українській мові, адміністрація видавництва „С. в. У.“ подає до загального відома, що відтепер вона полагоджуватиме такі замовлення тільки під тою умовою, що гроші на бажані книжки Святого Письма вишлють ся адміністрації наперед одночасно з замовленням. „Союз“ має на складі отсі книжки в виданню Бритійського Біблійного Товариства (ціни подані з пересилкою):

Біблія, в лякованій колінкоровій політурці	2 К 50 с
в шкіряній	4 „ — „
Новий Завіт, в колінкоровій	— „ 60 „
Псалтирь	— „ 10 „
Євангеліє Матвія, Марка, Луки або Івана в колінкор. політурці, кожде	— „ 10 „
Новий Завіт з двома текстами українським і англійським, в колінк. політ.	2 „ 40 „

Купуйте отсі дешеві видання „Союзу визволення України“:

- Тарас Шевченко. Кобзарь. Вибір поезій, випуск I. і II. Відень, 1915. Ціна кожного вип. брош. 1 кор., в оправі 1 кор. 40 сот.
- Відомости про російську Україну (Січовим Стрільцям). Царгород, 1915. З друкарні „Союзу визволення України“. Ціна 15 сот.
- Сім Пісень. Гостинець для українських вояків від „Союзу визволення України“ (з нотами). Ціна 20 сот.
- Краснов. Що тепер дієть ся в Росії? Відень, 1916. Ціна 10 сот.
- Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками. Царгород, 1915. Ціна 50 сот.
- Богдан Заклинський. Що треба знати кождому Українцеві? Відень, 1915. Ціна 20 сот.
- Українські колядки. Третє видання. Відень, 1916. Ціна 20 сот.
- Всі видання можна набути в адміністрації видань С. В. Укр. Wien, VIII., Josefstädterstrasse 79, II. Stiege, Tür 6. Книгарням знижка 25 процент. Гроші просять ся висилати з гори переказом або поштовими марками.

UKRAINISCHE NACHRICHTEN

(Mitteilungen d. Bundes zur Befreiung d. Ukraina)

Орган Союзу визволення України.

Виходить у Відні раз на тиждень.

Одинокий український тижневник у німецькій мові всеукраїнського, самостійницького й безпартійного напрямку.

Редакція: **Wien, VIII. Josefstädterstr. 79**

II. Stiege, Tür 19. — Адміністрація: Tür 6.

Osteuropäische Zukunft

Часопись для завдань Німеччини
.. на Сході й південнім Сході. ..

Орган товариства німецьких пособників українських визвольних змагань „Україна“ й товариства наддунайських і балканських країв „Dubvid“.

Виходить два рази на місяць в обемі 12—16 сторін формату „Вісника“ й коштує для Німеччини й Австро-Угорщини 8 марок, для інших держав 10 марок. Поодинокі зошити .. 80 фенігів. ..

Редактор: **Dr. Falk Schupp**, München, Sonnenstraße, 24. — Verlag: **J. F. Lehmann**, München, Paul Heyse-Straße, 26.

Виходить щодня рано. **Діло.** Видає: Вид. Спіл. „Діло“.

Редакція й Адміністрація: Львів, Ринок ч. 10. — Експедиція: вул. Руська ч. 1. Начальний редактор: Василь Панейко.

Передплата

	в Австро-Угорщині,	за границею.	у Львові
місячно	2.40 К		2 К
чвертьрічно	7.— „		6 „
піврічно	14.— „	20 К	12 „
цілорічно	28.— „	40 „	24 „

Зміна адреси 50 сот. Ціна примірника у Львові 6 сот., поза Львовом 8 сот., на зайнятих територіях 5 коп.

„Ukránia“

Півмісячник у мадярській мові, присвячений українознавству й угорсько-українським відносинам.

Передплата річно 16 корон,

:-: чвертьрічно 5 корон. :-:

Адреса: **Budapest, I, Lógodi-utca 5. szám.**

Зміст: Весняні надії. — М. Троцький. Перед скликанням Державної Думи. — Др. М. Лозинський. Галичина в життю України, XI. Російсько-український і польсько-український спір у теперішній війні. — У. С. С. Юра Шкрумеляк. Слушний час (вірш). — М. Опока. Одна з багатьох пригод. Зі спогадів У. С. С. — Р. Купчинський. Стрілецька купальня. —

— З Холмщини. — Ор. Кирденко. Українці в Америці. — Вісти: Румун. соц.-дем. опозиція за визволенням України. Замкнення укр. книгарні в Харкові. Росія боїть ся стратити Україну. Винниченкова паса на петерб. сцені. Коопер. з'їзд у Кліві. Вісти з Городла. Дубен. зем. збори. Заходи в справі унів. Дорожня на Україні. Проект нових шкіл у кїв. губ. Доля укр. перес. орган. Українці Тернопільщини проти русифікації. Зменшення засівів у кїв. губ. „Новое Время“ і славянство. Цікавість „Нов. Вр.“ до укр. справ. Нові залізниці в Бессарабії. Поклик до укр. акад. молодіжи. — Виказ жертв. — Вібаіографія.

Відповідає за редакцію: Волод. Біберович.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.